

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 3, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 005:339.9:664.1

Ю. М. Гальчинська,
к. е. н., доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПРОЦЕС ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВІТОВОГО РИНКУ ЦУКРУ

Julia Galchynska,
Ph.D., Associate Professor, Department of marketing and international trade
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

PROCESS AND BASIC MARKETING RESEARCH THE WORLD SUGAR MARKET

У статті висвітлено основні процеси та етапи маркетингових досліджень на світовому ринку цукру. Проаналізовано стан та тенденції розвитку світового ринку цукру.

The article covered main processes and stages of market research on the world sugar market. Analyzes state and trends of the global sugar market.

Ключові слова: маркетингові дослідження, світовий ринок, цукор, імпорт, експорт, споживання.

Keywords: market research, global market, sugar, import, export, consumption.

Постановка проблеми. Маркетингові дослідження є основним засобом збору й аналізу інформації, яка потрібна для прийняття економічно обґрунтованих рішень у перманентно мінливих умовах ринкового середовища. Саме маркетингові дослідження дають можливість оцінити кон'юнктуру ринку та конкурентні позиції підприємства і визначити основні напрямки його розвитку, які є адекватними зовнішнім умовам і потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями методики проведення маркетингових досліджень присвячені роботи багатьох зарубіжних та українських вчених: А.М. Войчак, Є.П. Голубков, І.В. Корнєєва, Г.Д. Маслова, А.О. Старостіна, А.В. Федорченко, Ф. Котлер; зокрема дослідження світового ринку цукру, його стан та перспективи розвитку висвітлювалися в роботах О.М. Шпичак, М.Я. Коденська С.А. Стасиневич, В.С.Бондар, О.С.Заєць та ін. вчених. Проте, варто зауважити, що не дивлячись на суттєвий внесок вітчизняної науки у вирішення теоретичних та практичних завдань сталого розвитку світового ринку цукру, цей аспект потребує більш глибокого аналізу з точки зору маркетингових досліджень.

Мета дослідження. Проаналізувати основні процеси маркетингових досліджень на світовому ринку цукру.

Виклад основного матеріалу. Згідно з міжнародним кодексом ЕСОМАР, маркетингові дослідження — це системний збір і об'єктивний запис, класифікація, аналіз та представлення даних щодо поведінки, потреб, відносин, вражень, мотивацій окремих осіб та організацій у контексті їх економічної, політичної, суспільної й повсякденної діяльності [1, с. 8]. Маркетингові дослідження, залишаються невід'ємною частиною маркетингу, вони повинні орієнтувати виробника на випуск продукції відповідно до потреб та вимог цільових груп споживачів, а також до задекларованих якостей та інтересів конкретного покупця.

Маркетингові дослідження ринків сільськогосподарської продукції не набули значного поширення на регіональному рівні. У зв'язку з цим актуальною є розробка технології маркетингових досліджень регіонального ринку сільськогосподарської продукції, яка являє собою сукупність стадій, операцій, прийомів і дій, необхідних для реалізації маркетингових рішень. Результати маркетингових досліджень можуть використовуватися органами управління АПК, різними управлінськими структурами як база для розробки планів, стратегій, комплексних цільових програм розвитку, законодавчих та нормативних актів на регіональному рівні щодо формування регіонального маркетингового середовища; інвесторами для характеристики умов залучення капіталу [2].

Процес маркетингових досліджень можна представити у вигляді послідовних етапів та дій. На рис. 1. зображено 6 різних етапів цього процесу.

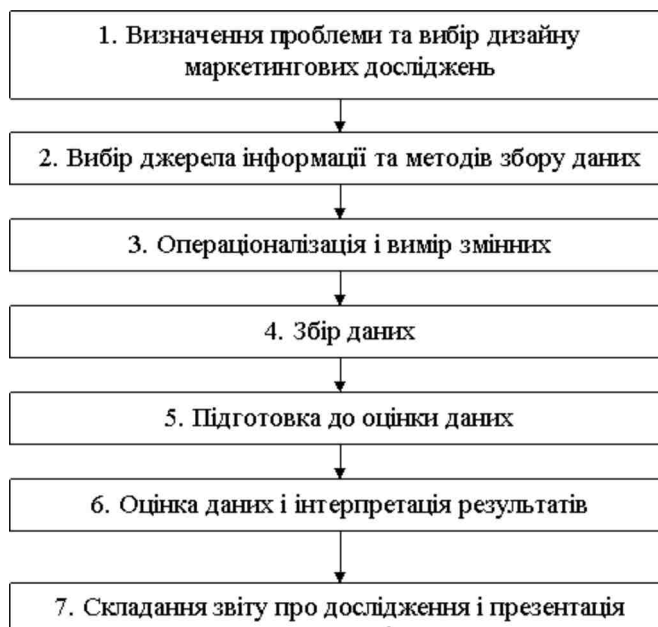

Рис. 1. Етапи процесу маркетингових досліджень

Перераховані вище зазначені етапи - це не логічно вибудований ланцюг, який вимагає суворого дотримання послідовних дій. Скоріше навпаки, ця схема – лише допоміжний орієнтир, який вже на початковій стадії розробки досліджень показує, на які аспекти слід систематично звертати увагу. Ця схема базується на гіпотезі, що потребу в інформації варто визначати в залежності від конкретної проблеми, що вимагає прийняття маркетингового рішення. При недостатньому рівні знань про проблему потрібно спланувати максимально гнучкий процес досліджень (так зване експлоративне дослідження). А при наявності чітких знань можна скласти чіткий план дослідження ринку, в якому фіксують, які дані і яким методом слід збирати і обробляти. В цьому випадку в якості варіанта дизайну процесу маркетингових досліджень застосовують дескриптивне та експериментальне дослідження. Від вибору дизайну досліджень залежать всі його наступні етапи [3, с. 31].

Розглянемо вищевведені етапи маркетингового дослідження на прикладі світового ринку цукру. Застосування маркетингових досліджень можливе за кількома напрямками: аналіз попиту і пропозиції, аналіз цінової динаміки, розрахунок частки ринку світових виробників цукру, оцінка імпорту та експорту цукру в світі, прогнозні показники щодо розвитку даної галузі в світі.

Першим етапом процесу маркетингового дослідження на світовому ринку цукру виступає постановка проблеми, яка зазначалася вище та вибір дизайну маркетингових досліджень. Отже, при дослідженні світового ринку цукру було б доречно застосувати експлораторне дослідження. Головне завдання експлораторного дослідження - пошук ідей і гіпотез, розуміння ситуації [4, с. 71].

Другий етап дослідження - вибір джерела інформації та методів збору даних, проводять у такій послідовності: вибір методу збору даних, що найбільше відповідає конкретному дослідженню та визначеним складовим мети, вибір дослідницького інструментарію, за допомогою якого буде зібрано необхідні дані і розроблено план вибіркового обстеження.

Третім етапом є операціоналізація і вимір змінних. Операціоналізація — специфічна наукова процедура встановлення зв'язку концептуального апарата дослідження з його методичним інструментарієм.

Четвертим та п'ятим етапами є збір даних і обробка. Цей етап коштує найдорожче і потребує особливої пунктуальності. Існує дві загальні класифікації даних, які покладені в основу маркетингових досліджень:

- первинні дані – інформація, яку збирають уперше для досягнення конкретної мети даного дослідження;
- вторинні дані – інформація, яка вже була зібрана раніше для іншої мети.

Оцінка отриманих даних означає процес систематизації інформації та формування закономірностей, що виявляються в ході дослідження. Формування висновків і результатів, складання звіту та презентація - це завершальний етап процесу проведення маркетингових досліджень. Саме на цьому етапі вирішується, яким чином може позбутися проблеми в даній сфері.

У даний час можна зазначити, що сучасна структура світового ринку цукру складалася протягом декількох сторіч в значній мірі під впливом сировинних товаропотоків від країн, що розвиваються (або раніше колоніальних і залежних), у бік метрополій і лише в незначному ступені, у зворотному напрямі - рухом готової продукції до кінцевого споживання. Саме в промислово розвинених країнах, особливо в країнах Західної Європи (зокрема в ЄС), знаходиться основне число компаній, що здійснюють переробку цукрової сировини як виробленої на місці, так і імпортованої, а також найбільші торгові компанії, контролюючі світовий ринок цукру.

Основна особливість цукрового ринку – абсолютно ідентичний товар з різної сировини (тростина і буряк). Готовий продукт (білий цукор) містить не більш 0,25% домішок – тобто є хімічно чистою сахарозою. По споживацьких властивостях цукор з буряка і тростини ідентичний. Основна частина цукру в світі (близько 75%) виробляється з тростини. При цьому з кожним роком частка бурякового цукру знижується. Бурякове виробництво зосереджене в Європі, в той час, як основними виробниками тростинного цукру є Бразилія, Куба, Таїланд, Австралія. Якщо на початку минулого століття більше половини загальної кількості цукру вироблялося з цукрових буряків, то після Другої світової війни виробництво його з цукрових буряків і цукрової тростини встановилося в співвідношенні 30:70. Останніми роками частка цукру з цукрових буряків знизилася до 25%. Більше всього його виробляють у Європі, менше – у Північній Америці (Канада, США), Азії (Китай, Іран, Японія, Казахстан, Індія, Пакистан, Сирія, Киргизстан) і зовсім небагато – в Африці (Єгипет, Марокко, Туніс) і Південній Америці (Чилі). У Європейському Союзі найбільшими виробниками цукру з цукрових буряків є Франція і Німеччина. Провідними країнами-виробниками цукру з цукрової тростини є Бразилія, Індія, Таїланд, Китай, Австралія, Мексика, Куба і США рис. 1. З кінця 80-х років приріст його виробництва відбувається в основному за рахунок цукру з тростини, а з цукрових буряків знизився до рівня близько 35-37 млн. т.

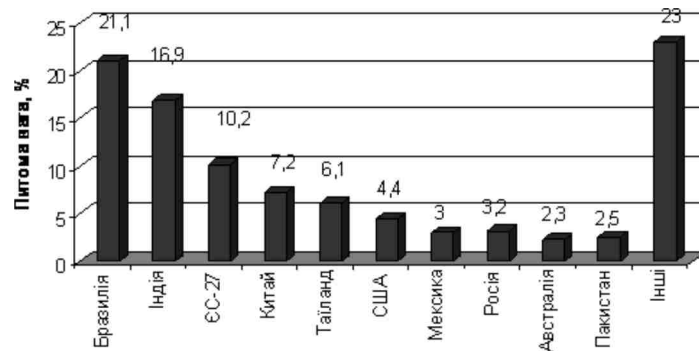

Рис.2. Виробники цукру в світі в розрізі країн, %
World Centrifugal Sugar. <http://www.fas.usda.gov>

Нині світове виробництво цукру з усіх культур збільшилося на 4,5 % майже до 171 млн. тонн (табл. 1.). За даними департаменту сільського господарства США, головними виробниками цукру є Бразилія, яка в 2011/12 МР виробила 36,2 млн. тонн цукру (21,1 % питома вага країни на ринку), Індія – 28,8 (16,6), країни ЄС – 17,5 (10,2), Китай – 12,3 (7,2), Таїланд – 10,4 (6,1), США – 7,5 (4,4) та Росія – 5,5 млн. тонн (3,2%). На інші країни припадає 52,8 млн. тонн цукру, або 28,6 % загального виробництва.

Таблиця 1.

Виробництво цукру у світі, млн. тонн

Країни	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Бразилія	36,4	38,35	36,15	21,1	99,31
Індія	20,637	26,574	28,83	16,9	139,70
ЄС-27	16,687	15,667	17,461	10,2	104,64
Китай	11,429	11,199	12,324	7,2	107,83
Таїланд	6,93	9,663	10,415	6,1	150,29
США	7,224	7,104	7,521	4,4	104,11
Мексика	5,115	5,495	5,194	3,0	101,54
Росія	3,444	2,996	5,5	3,2	159,69
Австралія	4,7	3,7	3,9	2,3	82,97
Пакистан	3,42	3,92	4,32	2,5	126,31
Інші	37,531	36,974	39,352	23,0	104,85
Всього	153,517	161,642	170,967	100,0	111,37

World Centrifugal Sugar. <http://www.fas.usda.gov>

Основні виробники цукру-сирцю щорічно нарощують виробництво згаданого продукту. Але суттєво скоротили виробництво цукру в Мексиці та Бразилії протягом 2010-2011 рр. під впливом засухи в країнах на 4,5 та 5,7 %, що разом вплинуло на кон'юнктуру саме цукрової тростини у світі. Нарощування частки присутності на ринку проводить Росія, де збільшили валове виробництво цукру на 2,3 млн тонн, або на 71,9 % за п'ять останніх років. Індія також почала відновляти свої позиції виробника до рівня 2007/08 МР.

Винятком на ринку став Китай, який планово скоротив вирощування цукрових культур і часткове забезпечення внутрішнього попиту вирішує за рахунок імпорту. Китай дуже активно останнім часом став вдаватися до подібних заходів, беручи участь у міжнародному розподілі праці. В 2011/12 МР у державі було отримано 12,3 млн тонн цукру проти 15,9 млн тонн за 2007/08 МР, або 77,5 % від обсягу 2007 року.

У 2011/12 МР (з вересня 2011р. по серпень 2012 р.) в Україні було вироблено 2,3 млн тонн цукру, що набагато перевищує внутрішній річний попит, який оцінений у 1,9 млн тонн. Перевиробництво цукру в країні пов'язане з розширенням посівних площ під буряком у зв'язку з значною привабливістю згаданої культури високими цінами на цукор минулих періодів. Саме значні залишки продукції призводять до зниження цін на товар.

Світовий імпорт цукру-сирця протягом 2007-2011рр. збільшився на 6,9%, або на 3,2 млн тонн до 48,87 млн тонн у 2011/12 МР. Проте порівняно з попереднім періодом відбулося скорочення споживання імпортової продукції на 3,1 млн тонн, або на 5,8 % (табл. 2.).

Відмова від імпортного цукру в поточному маркетинговому році була зафіксована в Росії на 64,5% до 0,89 млн тонн, що сформувало 53,1% (1,62 млн тонн) валового зниження світового імпорту. Подібне відзначено також у країнах ЄС, Індонезії, Сирії та деяких інших країнах світу. Це пов'язано зі зростанням власного виробництва в згаданих країнах та досягнення забезпечення попиту на ринках.

Індонезія залишилась нетто-імпортером цукру ще протягом п'яти років. Основною причиною цього є той факт, що зростання споживання буде, як і раніше, перевищувати виробництво в країні. Джакарта докладає всіх зусиль, намагаючись звести до мінімуму наслідки дефіциту, а також контролює внутрішні ціни введенням імпортних квот і закупівель цукру-сирцю малими партіями протягом року. Цукрова промисловість Індонезії регулюється владою, як і розмір імпортних квот. Місцеві споживачі купують цукор, вироблений з тростини, вирощеної місцевими фермерами, тоді як промисловці імпортують безпосередньо рафінований цукор, або закуповують у вітчизняних переробників, які закуповують імпортний цукор-сирець [5, с. 452].

Ринок Росії перестав бути четвертим за обсягом імпорту у світі, на який за 2010/2011 МР припадало 4,8 %. Загалом структура імпортерів цукру більше не змінювалася. Так, за результатами 2011/12 сезону головними імпортерами цукру стали країни ЄС – 7% загального імпорту, США – 6,8, Індонезія – 6,1, Китай – 4,9, ОАЕ – 3,9, Алжир та Малайзія – по 3,7 на країну, Іран - 3,6 та Південна Корея - 3,5 %. У цілому на згадані країни припадає 43,1 % імпортних операцій за поточний сезон.

Таблиця 2.

Імпорт цукру у світі, млн. тонн

Країни	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
ЄС-27	2,561	3,752	3,400	7,0	132,76
Індонезія	3,200	3,026	2,975	6,1	92,96
США	3,010	3,391	3,328	6,8	110,56
Китай	1,535	2,143	2,400	4,9	156,35
Алжир	1,553	1,605	1,800	3,7	115,90
ОАЕ	2,051	1,935	1,930	3,9	94,10

Іран	1,400	1,550	1,750	3,6	125,0
Малайзія	1,567	1,715	1,799	3,7	114,80
Півд.Корея	1,612	1,684	1,689	3,5	104,77
Бангладеш	1,285	1,636	1,550	3,2	120,62
Нігерія	1,400	1,399	1,450	3,0	103,57
Саудівська Аравія	1,400	1,320	1,410	2,9	100,71
Японія	1,199	1,332	1,365	2,8	113,84
Канада	1,169	1,242	1,324	2,7	113,25
Росія	2,223	2,510	0,890	1,8	40,03
Єгипет	0,978	1,120	1,480	3,0	151,32
Сирія	1,265	1,304	0,953	2,0	75,33
Ірак	0,860	0,880	0,890	1,8	103,48
Марокко	0,976	0,798	0,804	1,6	82,37
Венесуела	0,800	0,850	0,800	1,6	100
Інші	19,150	16,729	14,883	30,5	77,71
Всього	51,194	51,921	48,870	100,0	95,46

World Centrifugal Sugar. <http://www.fas.usda.gov>

Суттєво зросла імпортозалежність на ринку цукру таких країн, як США - на 40 % до 3,3 млн тонн, Китай - в 2,5 раза більше до 2,4 млн тонн, Алжир - на 62,9 % до 1,8 млн тонн, Іран - на 45,8 % більше до 1,75 млн тонн. У цілому інші країни почали скорочувати завезення імпортного цукру-сирцю, оскільки розпочалося зростання власного виробництва.

Цукор (сахароза) - важливий інгредієнт для приготування безалкогольних та алкогольних напоїв, хлібобулочних виробів, кондитерських виробів, заморожених харчових продуктів. [5, с. 456]. У світі в 2011/12 МР було спожито 160,2 млн тонн, що на 6,25 більше, ніж було використано у 2007/08 сезоні та на 2,6 % більше, ніж у попередньому році (табл. 3.). Слід визначити, що у світі відбувається перевиробництво цукру-сирцю другий рік поспіль. Так, у 2010/11 МР виробництво перевищило споживання на 3,5 %, а за результатами 2011/12 сезону - на 6,7 %, або на 10,8 млн тонн, що складає річне споживання такої країни, як Сполучені Штати Америки. Подібну ситуацію вже спостерігали у 2006-2007 рр., коли виробництво перевищувало внутрішнє споживання в цілому у світі на 8,4 %.

Таблиця 3.
Споживання цукру у світі, млн. тонн

Країни	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Бразилія	11,8	12	11,5	7,2	97,45
Індія	22,5	23,5	25,5	15,9	113,33
ЄС-27	17,4	17,8	17,8	11,1	102,29
Китай	14,3	14	14,4	9,0	100,69
Індонезія	4,7	5	5,05	3,2	107,44
США	9,861	10,086	10,251	6,4	103,95
Мексика	4,615	4,187	4,328	2,7	93,78
Росія	5,7	5,523	5,995	3,7	105,17
Єгипет	2,629	2,8	2,85	1,8	108,40
Пакистан	4,1	4,25	4,3	2,7	104,87
Інші	56,171	56,957	58,228	36,3	103,66
Всього	153,776	156,103	160,202	100,0	104,18

World Centrifugal Sugar. <http://www.fas.usda.gov>

Суттєвими споживачами цукру на ринку залишаються в першу чергу країни-виробники. За результатами 2011/12 МР структура споживання цукру розподілена між Індією -25,5 млн тонн, або 15,9% світового ринку, країнами ЄС - 17,8 (11,1), Китаєм - 14,4 (9), Бразилією - 11,5 (7,2), США - 10,3 (6,4), а також Росією 6 млн тонн (3,7 %) тощо.

Світовий експортний сегмент ринку цукру за результатами діяльності у 2011/12 МР становив 57,8 млн тонн. Це на 6,9 млн тонн, або 13,6% більше ніж було зафіксовано у 2008/09 МР. Найголовнішим експортером на світовому ринку виступає Бразилія. В 2011/12 МР згадана країна експортувала цукру-сирцю з цукрової тростини в межах 24,7 млн тонн, що склало 42,6 % від загальних експортних операцій з цим товаром у світі. Бразилія збільшила свою присутність на ринку на 26,4 %, запропонувавши додатково 5,2 млн тонн сирцю, оскільки експорт залишається вигідним, ніж продаж товару в країні (табл. 4.).

Таблиця 4.
Експорт цукру у світі, млн. тонн

Країни	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Бразилія	24,300	25,800	24,650	42,6	101,44
Індія	0,225	3,903	2,600	4,5	1155,55
ЄС-27	2,647	1,113	2,505	4,3	94,63
Таїланд	4,930	6,642	9,000	15,6	182,55
Австралія	3,600	2,750	2,850	4,9	79,16
ОАЕ	1,805	1,570	1,750	3,0	96,95
Мексика	0,751	1,558	0,911	1,6	121,30
Гватемала	1,815	1,544	1,675	2,9	92,28
Колумбія	0,870	0,830	0,860	1,5	98,85
Куба	0,563	0,530	0,650	1,1	115,45
Інші	10,396	9,848	10,368	17,9	99,73
Всього	51,902	56,088	57,819	100,0	111,40

Джерело: World Centrifugal Sugar. Imports and Exports

Другою країною-експортером є Таїланд, який експортував аж 9 млн. тонн цукру, що на 83,2 % більше, ніж було поставлено на ринок протягом 2008/09 МР та 35,5 % більше, ніж за минулий 2010/11 МР. Питома вага згаданої держави склала 15,6 %.

Австралія та Індія в цілому значно скоротили експортну орієнтацію на ринку цукру - на 23 та 56,8 % відповідно. Австралія - з причин скорочення виробництва продукції на 30 %, а Індія - через необхідність забезпечення власного внутрішнього попиту. Індія є одним з найбільших виробників цукру в світі, проте постійно накладає обмеження на експорт, оскільки побоюється за зростання цін продукту всередині країни. Зараз на Австралію припадає 4,9 % цукрового ринку, на

Індію - 4,5 %.

Втратила ринки збуту за 2011/12 МР Мексика, про що свідчить падіння експорту з цієї країни майже вдвічі - від 1,6 до 0,9 млн тонн. Природні умови стали причиною зменшення обсягів виробництва в згаданій країні. Але на ринку цукру досить різноманітної пропозиції різного цукру з різних країн, тому звичайно покупці зорієнтувалися на цукор з Таїланду та країн ЄС. Останні збільшили експорт за 2010-2011 рр. на 51,3% до 2,5 млн тонн.

Запаси на кінець 2011/12 МР за оцінками становлять 31,6 млн тонн, що на 1,1 млн тонн більше, ніж було в минулому сезоні, але тільки 72,4% від рівня 2007/08 МР (табл. 5). За оцінками 20,7 % згаданих запасів сконцентровано в Індії, що становить 6,5 млн тонн цукру. В країнах ЄС зберігається 7,9 % від загального обсягу запасів на кінець року, 2,5 млн тонн. Значні залишки присутні в Китаю - 6 %, в США - 4,8, Пакистані - 4,2, Саудівської Аравії - 3,1 та Мексиці - 2,7%.

Таблиця 5.

Кінцеві запаси цукру у світі, млн. тонн

Країни	Маркетинговий рік			Питома вага, %	2011/12 до 2009/10, %
	2009/10	2010/11	2011/12		
Китай	2,355	1,621	1,891	6,0	80,29
Індія	6,222	5,798	6,528	20,7	104,91
ЄС-27	1,433	1,939	2,495	7,9	174,11
Пакистан	0,83	1,47	1,34	4,2	161,44
США	1,359	1,335	1,515	4,8	111,47
Саудівська Аравія	0,939	0,989	0,994	3,1	105,85
Мексика	0,973	0,806	0,848	2,7	87,15
Іран	0,757	0,422	0,462	1,5	61,03
Україна	0,08	0,052	0,367	1,2	458,75
Сирія	0,336	0,7	0,678	2,1	201,78
Інші	14,565	15,426	14,493	45,8	99,50
Всього	29,849	30,558	31,611	100,0	105,90

Джерело: World Centrifugal Sugar. Imports and Exports

Протягом 2007/08-2011/12 МР на ринку цукру складські запаси на кінець року мають загальну динаміку до скорочення на 27,6% до 31,6 млн тонн. Проте надвиробництво останніми роками, починаючи з 2010 р. задало тренд до зростання кінцевих запасів порівняно з попереднім роком у 2010/11 МР на 2,4 %, у 2011/12 МР - на 3,4%.

Висновки. Отже, світовий ринок цукру має значний потенціал розвитку, пов'язаний, перш за все, зі збільшенням обсягів виробництва цукру з тростини. В даний час 60 % цукру від світового обсягу виготовляють з цукрової тростини, а 40 % з цукрових буряків. Загалом цукор виробляється понад 120 країн світу. Найбільше у світі цукру виробляють Індія та Бразилія. Зростає його виробництво в Пакистані та Таїланді. Збільшують обсяги виробництва цукру в США, Китаї, Росії та ЄС-27. Функціонування світового ринку цукру обумовлено одночасним впливом двох протилежних чинників: з одного боку - вільного світового ринку, з іншого - жорстко регульованими внутрішніми ринками окремих країн (або груп країн як у разі ЄС).

Література.

1. Войчак А.В. Маркетингові дослідження: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А.В. Войчак. – К.: КНЕУ, 2001. – 119 с.
2. Ларіна Я.С., Четверик О. В. Процес маркетингових досліджень на ринках побічної продукції бурякоцукрового виробництва // Новіатор. – 2014. – №1. – С. 12 – 14.
3. Белер Х. Методи дослідження ринку. / Х. Белер. – Х.: ГМ, 2013. – 296 с.
4. Турченко М.О., Швець М. Д. Маркетинг : підручник / М.О. Турченко, М.Д. Швець. – К.: Знання, 2011. – 318 с.
5. Шпичак О.М., Лупенко Ю. О., Присяжнюк М.В. Аналіз і прогноз кон'юнктури світових ринків продукції рослинництва. / О.М. Шпичак, Ю.О. Лупенко, М.В. Присяжнюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 516 с.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики США [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.fas.usda.gov>
7. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua>.

References.

1. Vojchak, A.V. (2001), *Marketinghovi doslidzhennia: Navch.-metod. posibnyk dlia samost. vuvch. dysts.* [Marketing research], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Larina, Ya.S., and Chetveryk, O.V. (2014), "The process of marketing research to market-product sugar beet production", *Novigator*, vol. 23, pp. 12 – 14.
3. Beler, Kh. (2013), *Metody yslodovanyia rynku.* [Market research methods], GM, Kharkiv, Ukraine.
4. Turcheniuk, M.O. and Shvets' M.D. (2011), *M.D. Marketingh : pidruchnyk* [Marketing research], Znannia, Kyiv, Ukraine.
5. Shpychak, O.M. Lupenko, Yu.O., and Prysiazhniuk, M.V. (2012), *Analiz i prohnoz kon'iunktury svitovykh rynkiv produktsii roslinnyctva.* [Analysis and Forecast in world markets crop production], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
6. The official web site of the Ministry of Agrarian Policy of USA (2014), available at: <http://www.fas.usda.gov>
7. The official web site of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine (2014), available at: <http://www.minagro.kiev.ua>.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"